

העולם הזה, שבועון החדשות הישראלי • המערכת והמינהלה: תל אביב, רחוב גורדון 3, פ.ד. 03-232262/3/4 • תאריך: 136 • מען מברקים: "עולמפרם" • העורך הראשי: אורי אבנרי • ראש המערכת: יוסי ינאי • עורכת-בנית: יופי שנון • עורכת כתיבה: ענת ישראלי • צלמי מערכת: ציון צפריר וגליה רוזן • ראש המינהלה: אברהם סימון • מחקרת המודעות: רפי זכרונני • המו"ל: "העולם הזה" בע"מ • מודפס ב"הדפוס החדש" בע"מ, תל-אביב, רחוב בני אביגדור • הפצה: "גר" בע"מ • גזרופות: צינקוגרפיה "כספי" בע"מ.

קרא ירי

למערכת זו היה תמיד יחס מיוחד לזיכרונות מילחמת-העצמאות. כפי שסיפרתי לא פעם, התגבש הרעיון, שהוליד במינהלה של 1950 את המערכת הנוכחית, בחודשי המלחמה של 1948. מי שמעלעל בגיליונות הראשונים של מערכת זו, מאפריל 1950 והלאה, ימצא כות חלק ניכר מעמודיה הוקדשו למישימות חות החללים וזכויותיהם, לבכים ולחיללים המשותתרים, שניסו או למצוא את דרכם במדינה החדשה, שאיפותיהם ואכזבותיהם. לכן נעניתי ברצון להזמנה להשתתף באזכרה ביום-הזיכרון בבית-הקברות הקטן של גבעה. קיבוץ זה תופס מקום נכבד בזיכרונותי מן הימים ההם. אני מודה שהיתה לי הרגשה מוזרה כאשר נקראתי אל המיקרופון כדי "לשאת את דבר ממשלת ישראל". היתה זאת הפעם היחידה בחיי שדיברתי בשם הר ממשלה. אך יש לציין שזוהי אחד המגמות החיוביות של משרד-הביטחון במישימת הנוכחית. איש-יציבור מכל גווי הקשת דיברו בשמה ביום זה — היום האחד בשנה שבו באמת יכול הציבור כולו ל- התלכד מבלי לעשות שקר בנפשו.

הזיכרון האנושי

חוויה אישית קטנה, שהתלוותה לאזכרה זו, מלמדת הרבה על מחדלי הר זיכרון האנושי. אחרי תום האזכרה הרשמית, בעודי עומד בין הקברות ומשתחרר על פיהם את הקרבות, ביקשו ממנו שני מדריכי-נוער לתאר להם את מהלך אחד הקרבות של שועלי שימשון באזור זה. הם עלו עימי אל האנדרטה המפורסמת של גבעה, הר משקיפה על הנוף, וביקשו ממני להסביר את המהלכים, כדי שיוכלו לשחזר את הקרב למען תלמידיהם. התחלתי להסביר איך הגענו או לנגבה, כאשר הצעירה שיטעה את דברי ואמרה: "לא נכון!" היא שלפה את ספירי, בשדות פלשת, וטענה שהפרטים היו שונים. נאלצתי ליטול לידי את הספר, שלא קראתיי מזה 30 שנים, ותוך כדי קריאה נזכרתי מחדש במהלך האמיתי של הר דברים. בבשת-מה המשכתי בדברי, אך הושי שני שלא הצלחתי לסלק לגמרי את הר חשדנות שהתגנבה לליבם. איך אפשר לשכוח דברים שכאלה?

עבר ועתיד

מומחית ידועה לתיקשורת המונית כתבה בשעתו כי אחד מסימני-ההיפר של העולם הזה הוא המקום הרב שהוא מק- דיש לעבר, בניגוד למקובל בעיתונות, הר עוסקת כולה בהווה. ואכן, כיש בכל גיליון של העולם הזה לפחות שני מדורים המוקדשים כולם ל-

סיכן את עצמו בארצות הערביות, ושר מילא תפקיד חשוב במלחמה. פעם הזמין אותי לגג, כדי לספר לי על אדם שעד אז לא שמעתי את שמו אלא באקראי, אם ביכלל. היה זה גמאל עבד-אל-נאצר. היו אלה הימים אחרי מה- פכת יוני 1952 במצרים, והאיש הידוע היה מוחמד נגיב, הגנרל שימש קישוט למחוללי המהפכה. מירווח למדתי לשים לב לעבד-אל- נאצר, בשלב מוקדם מאד הביע באוזני את ביטחונו שעבד-אל-נאצר הוא המנהיג הר אמיתי, כאשר עבד-אל-נאצר אכן הדיח את נגיב, נתן לנו ירוחם כהן ראיון, שר פורסם במארס 1954 (העולם הזה 854). היה זה בוודאי אחד הסקופים הגדולים של העולם הזה ב-30 השנים האחרונות. אז כבר ידעתי כי עבד-אל-נאצר הזמין את ירוחם למצרים. ניסיתי לשכנע אותו לנסוע למרות התנגדות משרד-החוץ (אמיתי לו שאני כלל לא הייתי שואל, אלא מסתכן ונוסע, מתוך כוונות לשאת בתוצאות אחרי שובי) ירוחם לא קיבל, לצערי, את דעתי. כמו כל אנשי הר פלמ"ח, היה אדם ממושע מאד, מקבל- מרות מושבע.

נאה

והייכני

יתכן שעדי רקע שיחתי עם אל-סאדאת יש עניין בכמה קטעים מאותו ראיון עם ירוחם. הנה אחדות מן השאלות והתשו- בות: **מתי ראתה בפעם הראשונה את עבד-אל-נאצר?** יום אחרי כיבוש מיבצר עיראק-סואדן (ליד נגבה), בנובמבר 1948. **איך היה הדבר?** נשלחתי על-ידי מפקד-החיות, האלוף יגאל אלון, שרצה למנוע שפית-דמים מיותרת, על-ידי פגישה בינו ובין סעיד טאהא, מפקד הכיס המצרי. (טאהא היה

ירוחם כהן (ראשון מימין) עם פעיד טאהא (לידו) "אילו היו נוטלים ירוחם טמשיית..."

במשך שלושים השנים האחרונות, היתה מערכת העולם הזה שותפה למאורעות המהווים עתה את העבר, לפעמים כמש תתפת פעילה, לרוב כמתחתה, כמפרשת, כמטיפה, כמותחת ביקורת וכמציעה פית- רונות. מעניין לבדוק, מדי פעם, במה צדקנו ובמה טעינו — מה גם שמסתבר כי ניתוחי העולם הזה נמצאו לימעט תמיד בדיעבד כנוכחים. אחת מפרשיות העבר עלתה בשיחתי עם הנשיא אנוור אל-סאדאת (העולם הזה 2223, 2224). אני מתכוון לפרשת ירוחם כהן, שעליה סיפרתי לנשיא בהרחבה. הפרשה עלתה באופן ספונטאני במהלך השיחה. אני עצמי שמעתי עליה, כמובן, לפני שנים רבות.

כראשית שנות ה-50 נפגשתי כמה וכמה פעמים עם ירוחם, ולמדתי ממנו הרבה. ירוחם גר אז בהדר-כיבסה קטן על גג של בית ירושלמי בן שמונה קומות, בלי מעלית, שהותאם בקושי למגורים. היתה זו, בעיני, דוגמה מובהקת של כפיית הטובה של האומה כלפי לוחם נועז, ש-

כראשית שנות ה-50 נפגשתי כמה וכמה פעמים עם ירוחם, ולמדתי ממנו הרבה. ירוחם גר אז בהדר-כיבסה קטן על גג של בית ירושלמי בן שמונה קומות, בלי מעלית, שהותאם בקושי למגורים. היתה זו, בעיני, דוגמה מובהקת של כפיית הטובה של האומה כלפי לוחם נועז, ש-

ברתי עימו אנגלית. הוא דיבר בצורה חופשית, במיבטא כרור. **ולא הרגשת שהוא שונא את ישראל?** אין לי ספק — וזה בסחירה להכרזות המייחסות לו — כי אין הוא נוטר שינאה לישראל. הוא נהג במילחמה כספורטאי, ראה את המלחמה כספורט. **האם סבור אתה שיש לעבד-אל-נאצר דיעה מנוכשת על ישי-ראל?**

אני נוטה להאמין שכל ההכרזות של עבד-אל-נאצר והבריו נובעות מרצונם ל- הנהיג את מדינות-ערב. בעיית ישראל היא הבעיה המאחדת ארצות אלה. דומני שגמאל וחבריו מבינים יפה את הבעיות העומדות לפנייהם. אין ישראל עומדת ב- ראש דאגותיה וסטרדוטיה של המועצה (מועצת-ההפיכה המצרית). אין זאת אר- מרת שאנחנו צריכים להתעלם מסכנה מצד זה. עצם העובדה שמצרים עומדת להקים, ואמנם מקימה, צבא גדול וחזק, צריכה להדאיג את האנשים אצלנו. **אתה חושב שכל עוד לא גיבש המישטר החדש עמדה סוי- פית כלפי ישראל, הייבת ממשלת ישראל ליטול את היוזמה לירדה?**

בשנת 1950 הצהיר הגנרל (האמריקאי) ריילי, מי שהיה אז ראש משקיפי האו"ם, כי לפי ידיעותיו יש סיכויים לשלום בין ישראל ומצרים. כנראה היתה לו אינפור- מציה ממקורות מצריים. **זה היה לפני ההפיכה?** כן. אחרי ההפיכה (כשהמנהיג היה עזיין נגיב) גאם ראש-ממשלת ישראל (דויד בן-גוריון) והכריז שלדעתו יתכן שלום בין שתי המדינות. לא באה כל תגובה שלילית מצד מצריים. **אתה חושב שהם היכו לצער יותר מרחיק-לכת מצידנו?** קשה לדעת. איני יודע מה עמד מאחורי דיברי ראש-הממשלה. אילו היינו נוטלים יוזמה ממשית לידינו, יתכן והיה יוצא משהו.

האם אתה חושב שביכולה היה או ישנו בממשלה שלנו קו עוקבי כדשהו לאוריינטציה על גורם ערבי זה או אחר? או שחוסר קו כזה מנע מראש כל מדיניות ברורה? איני יכול לענות על כך... פגענו ב- מטרות הקדושות לערבים. בהצבעות שר- נות באו"ם, על בעיות הסואץ (מצריים רצתה או לסלק את הבריטים משם), מאי- רוקו ותוניסיה (ששאפו לשיחרור מעול הצרפתים) חיזקו את הרושם שאנחנו גר- רם ההולך בתלם האימפריאליזם. מדיניותנו תנו הפרואימפריאליסטית לא הודהתה עם הכרזותינו, שאנו בעד יצירת גורם מרחבי לכלכלי ופוליטי מאוחד במיורח התיכון.

הזדמנות שהוחמצה

עד כאן קטעים מדבריו של ירוחם. הם נאמרו באביב 1954. כעבור שלושה חודשים יומה ישראל את העסקיביש הר מפורסם, שהשניא את ישראל על שליטי מצריים. כעבור חצי שנה נוספת ערך אריק שרון את הפשיטה העקובה-מרם על עזה, שבעיקבותיה פנה עבד-אל-נאצר אל הסובייטים וקיבל מהם כמיות גדולות של נשק.

הראיון עם ירוחם היה חלק ממאמץ ממושך של העולם הזה בימים ההם, ל- שכנע את הציבור ואת הממשלה ללכת בדרך ההפיכה: להתייחס בחיוב אל הר לאומיות הערבית החדשה, להצביע בעדה בכל הזדמנות במוסדות האו"ם, לקסור קשרים סמויים (כמה, למשל, על-ידי שלי- חת ירוחם כהן לקאהיר) וגלויים (עד כמה שאפשר) עם מצריים ושאר מדינות-ערב. היינו משוכנעים או כי ניתן להשיג שלום עם מצריים, בתנאים סבירים. הנשיא אל-סאדאת אישר בשיחתו עימי שאכן היתה אפשרות כזאת. אין זאת הוכחה בילעדית. היא מצטרפת למיספר גדל ו- הולך של עדויות וראיות אחרות.

אילו הלכה המדינה בדרך שהצענו לה או — אולי היה ניתן למנוע שלוש מיל- חמות גדולות ויסורים ללא-שיעור, האם יתכן כי מה שאירע בשנתיים האחרונות היה מתרחש כבר אז, בתנאים יותר טובים?

הוא היה גבוה, נאה, חייכני, אדיב מאד. היה בו משהו מן הילדותיות. די- בעת ניהול המשא-והמתן על פיניו הכוח המצרי המכותר בכיס פלוג'ה.